

II.

Fáj, ha másra hint mosolyt
Éj szemed' tekintete,
Fáj, ha én reám derül
Láng sugárú nézete,
Fáj, ha arcod' szép vonásit
Színről színre láthatom,
'S távol tőled, égetőbben
Dúl a' gyilkos fájdalom.

Múlt idők' óráiról
Fáj a' bús emlékezet,
Jobban fáj, hogy a' jövő
Nem nyújt ápoló kezet.
Fáj, hogy e' dús földtekének
Élve nékem nem lobog, —
Ah! e' szív a' sírban is még
Fájni és vérezni fog.

A' vegyes társalgás' mulhatlan szükségessége.

Ajakról ajakra szállong a' nevelés és művelődés' eszméje: egyik egész koldusbotig áldozik, csak nagy reményű sarjadékból okult és művelt egyéneket faraghatson; másik utósó fillérét sem kíméli, a' színházba küldeni övéit, csakhogy művelődjenek; egy harmadik tanodákba küldi gyermekeit, 's egész hosszas rendszerét tanultatja be velök a' tudományoknak, mert az által véli czélját közelebb érni a' nevelés- és művelődéshez, — mások nem kímélik jövedelmük' tetemesb részét nyelv és zenemesterekre költeni, reménylven a' nevelést művelődéssel pártva legdúsabban árasztatni kedveltjükre, — hát még az ikra mesterek nem járattatnak-e majd minden közönségesebb házakhoz, még az alig négykézláb járnai képeseket ferde lábfcizamodásokra tanítani, — sok szüle ilyenkor nem is tudja, mint öltöz-

ze fiát vagy leányát, felvezetendő a' ki-rendelt próbahelyre, mert azok helyett, ő neki áll érdekében a' tetszvágyból a' legügyesh próbát tenni; mert azt nem tenni, nagy sértés lenne a' kénytelenség-szülte boka művész' tekintetének. Szóval minden, még képzeletet haladó eszközöket is örömet használnak, csak e' példát testesíthessék: „fiam, derekabb ember légy apádnál!” — Nem foghatni meg tehát, mi oka lehet annak, hogy midőn nagy reményű fiaink mind ezen elővázaltam nevelési és művelődési téreken pályájokat futották, többnyire részint szemérmesek, részint félénk bátortalanok, részint pedig épen ügyetlen buták, ha azoknak, az élet' küszöbére jöven, társaságban kellekik fellépniök; míg gyakran egy más, kiről a' költség' anygala megfejejtkezett, és ki-nek születésénél fogva művelődési pályája selyem és bársony nélkül is megjárta, sokkal ügyesebb, mint egy olyan, kire a' fényes születés és mindenható mód a' fulladásig árasztá a' művelődési eszközöket. — Illyen jeles példákat nyilvános iskolai vizsgálatok- és tánczvizgalmakban tömérdeket tapasztalhatni, — de még a' közéletben is számnélküliek illyes példák. Kérdés tehát, hol rejlik annak bibéje, hogy a' legjobban nevelt és művelt ifjak és leányok is neveletlenek és műveletlenek? Ián az első téj' beszívásában, melyet nagyobb módu és lyánkodni kívánó dámáink, a' kis ártatlan által sokszor festett életű és meddő emlőből szopatnak, — vagy a' nevelés' elemeiben, melyeket a' jó szülők hju gyermeki szeretetüktől áthatva félszegül oltanak azoknak ártatlan lelkükbe, vagy pedig az első tanítások' elemeiben, melyeket a' homályos elméjű gyermek' lelkébe a' tanítási műhelyeken a' praeceptor, vagy isten tudja mi néven tisztelendő tanító, itt túlságos elkényeztetéssel, ott fenytéssel kerget.

De még ferdébb módra az a' nevelés és művelődésnek, mely némely helyütt sokban vélelték elérhetőnek, hogy az ifjak és lányok előtt a' társas életet monostorivá varázsolják, azoknak a' kölcsönös társalgást megtiltván. —

Innen származik aztán az életet megölő unalom, a' figyelmetlen maga viselkedésnek neme, hol az illedelem akaratlan mélyen megsértelik, — a' tevő erő' munkásságának elcseneyesülése, mely utóbb csak gonosz agyrémek' kóborlásában, és azoknak sikerítésében leli üdvét: szóval innen származik minden képzelhető rossz egész a' holdkórságig. Nem látják be ezt a' gyermekes szülék, miképen a' leghomályosb problémák egy helyes példával megfejtetnek; nem hiszik azt, mikép egy gyanú-mentes példa ezeket követésre unszol; mert ha az előbbi belátnák, és ez utóbbit hinnék, nem képzelhető, hogy józan észszel a' legüdvösebb eszközt, a' *vegyes társaságot*, oly áttörhetlen korlátokkal rekesztenék el nevelést éhező gyermekik elől. — Sokan a' szobatudósok közül azt vélik, hogy ha fuk Krug' macaroni száraz philosophiáját egy iskolai év' folytában, maga előtt papirosról — miközben az unalomból aludt — felolvastatni hallotta: már most mindenre alkalmas, nincs tovább szüksége a' nevelés és művelődésre.

Maga a' természet eléggé tolmácsolja, hogy a' társalgás egy fő rugója a' nevelésnek, úgy mint a' művelődésnek, mert megunt, és surlódás nélküli lenne már a' kis porban fetrengő kisdiednek élete is, ha az társalgó collegául babácskát nem kapna kezeibe, — ámbár azon mint kis természeti zsarnok semmit, mit csak feladni vágyó önkénye szülhet, elkövetni nem irtózik — de annak úgy kell lennie. — Halál rémképet rajzoló sirással is lebilincselé a' kis pólya' hőse jó nemzójét társaságában folytonos maradásra; mert

a' nélkül, hogy valaki körül legyen, maga előtt a' tiszta légben is elnyelésre tátongó torz alakokat szemlél. — Undok lehet hát a' kolostorivá alakított életmód: férge az a' boldogság' megölésének, mely annak életerén rágódik. — Kinek teszi le a' magánykodó panaszát, ha az zárt szívét sziklaként nyomja? nemde ha mást nem lel, még a' fohásától felriadt vadat is megállítani akarja? ha pedig az őt hallgatlanul odahagyja — nem elég türhellen-e a' világi életben neki örökölt jutott panaszát — még az odvas bölgy' kérgére is felvézni? Óh szülék! ezek mind azt tolmácsolják, hogy a' társalgástól, mely minden esetre *„vegyes“* legyen, növendékiteket el ne tiúsátok; mert míg mást ismerni nem tanulnak, addig önmagukat sem ismerik, a' honnan származik aztán azon nyakferdítő önhiedelmük nagyreményű magzatiloknak, hogy ők a' nevelés és művelődés' özönéből legnagyobb garmadát halmoztak. Azonban, hogy garmadájuk zsizsikkal fertőzött hüvelynél, mely a' nap' melegére elrepül, nem egyéb, csak akkor veszik, elég későn, észre, mikor a' talány' képzelődése közt egy társaságban fellépnek, és ott az első bakot korpával töltött álgyuval meglőtték.

Végre, hát mégis bele botlánk, hogy minden a' pólyától alkalmazott nevelési és művelődési rendszernek növendékeinkre lett árasztását, egészen azoknak a' világba leendő kiléptökig, sőt még azután is vegyes társalgási leczkékkal párosítsuk, és párosítunk mulhatlanul szükséges, minek elmulasztása jutányosan meg nem róható vétek, mert csak ezen módszer lehet az, minek el nem mulasztása' esetében sikeresen czélt érhetünk nevelési és művelési rendszereink' használásában. — Szólt illyesmit a' Regelő' 78. sz. 829. lapon Sz — a N. J. ur „Néhány szó a' kisvárosi társalgásról“i cikkében, a' hol így

ir: „Ismert igazság, hogy a' fiatalság' művelődésére a' nőkkeli társalgás lényegesen szükséges.“ Állítása, mennyiben helyeselhető, azt ítélje meg az olvasó, noha hihető, hogy tömérdek hihetetlen tamás szülők és nevelők ezt inkább tönkre juttatónak keresztelik, 's miért? — mert így agyrémkednek: hogy Amor lepi meg a' növendéket, és azután semmi eszközt a' nevelés és művelődésre — esze mindig az imádott körül lebegvén — fel nem fog: ez igaz, de nem akkor kell ám elkezdni a' nőkkeli, vagy inkább vegyes társalgást, midőn már az kölesnős szenvedélylyé fajult, 's nem magokra hagyva, hanem szülei felvigyázás alatt, miközben azok oktatásukat ne kíméljék — történnék, — így mindennapivá válik és semmi káros hatása nem leend, de ha az inkább tiltatik — nem mondom valamelly törvény által, de a' szokás által — akkor igen is, mint minden tiltásnak, úgy ennek is ellenkező rosz következése leend.

Tapasztalásból tudható, és nem szégyenelheti az olvasó magának szeméretetni, minő illedelmet sértő társalgási beszéd-tárgyak forognak szönyegen az egyoldalú mind nő, mind férfi társaságokban; ha ekkor vegyes volna társaságuk, egészen más beszéd-tárgyak vettetének a' bankba, mert a' szemérem ellenörködnek. — Száműzetnek ekkor a' mendedonda és megszólás, melly kis városokban olly igen dűhiben van; nem érne reá akkor Nina kisasszony azt talányozni: hol veszi N. ur a' pénzt, hogy színházba tud menni; megtanulna akkor embert ismeri és azt becsülni, továbbá megszerényülne és finomulna, minek következtében aztán nem lenne olly gőgös. Nem kénytelenítenének ekkor az ifjak a' kurta csapszékben casinót ülni, hanem inkább egész héten át a' száraz tudományoktól tompult elméjöknek derűt szerezni ohajtván, — szemlékre érdemes házakhoz,

mennének, az előbbi esetben illendő társalgási beszédekkel táplálnák és derítenék elméjököt. Ezek lennének azután azon mindenható eszközök, mellyek az ifjakat kiművelnék.

Jósa Ferencz.

A' TERMÉSZET' BÁJAI.

(Mutatványok a' Dalhon' 4-dik füzetéből.)

I.

A' te fíjad vagyok, oh természet; te legékesebb minden anyák között, én, hozzád leghívebben ragaszkodó!

Nincs senkim, ki elvonna tőled; nincs semmim, mi hűtelemné tenne hozzád: élni akarok kebleden, és halni karjaid között.

Nincs senkim, mondám, kivéve az egy szerelmet, és azt kebleden szíttam be; szeretni nőt, szeretni szülőket, szeretni téged. A' többi mind hiú buborék!

Te vagy mindenem, egész egyetememben. Nem szabad lebecsátkoznom a' részletekig. Amott napfényt és virágokat látok, és élvezek; emitt ború száll lelkemre, és tövis sérti szívemet.

Voltak boldog emberek, kik elmondhaták, hogy hazájok van, hogy nemzetök van, hogy barátjaik vannak: én nem mondhatok egyebet, — van számomra egy közanya, a' természet . . . , vannak számomra örömök, az ő nemzetei . . .

Haza, nemzet! — körmeimmel kelle vájnom e' földet, hogy a' gyermeket táplálja; izzadni kelle ez ifjunak, hogy emberré lehessen . . . 's e' férfiu itt van, idegen a' hazában 's rokonszenvtelen hang a' nemzeti zaj közepett.

Pedig, anyám természet, hű voltam hozzád; — és szavaidat szónoklám, világalgató, isten!

Ki vethetendí szememre, ha meghaltam e' hazának, és megszüntem élni e'